

לאורו

גליון 63
שמות, ה'תשע"ט

עיונים לאור תורתו של מנחם מברוך אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

על
הזוגיות

זוגיות (ג)
הרב אורי שרקי

ביאור
ל"מידות
הראי"ה"

האמונה והשכל
הרב יצחק חי זאגא

"בינו
שנות
דור ודור"

"הרצאת הרב"
הרב יוחנן פריד

באור
צעיר

טובים השנים או האחד?

אורו לילדים

רוח האומה
הרב יגאל אריאל

בבוא הישועה
הרב שלמה לוי

ביאור
ל"אורות
התחיה"

מהסתכלות כללית לפרטית
אלדד פרי

ביאור
ל"אורות
הקודש"

"...יש ניצוץ קדוש בכל נפש ישראלית,
וכשמקרבים ומחככים, מעירים את הניצוץ הטוב,
והיה לשלהבת קודש"

(אגרות הראיה ב, קמג)

אורים

שלום לכם חברים,

משה רבנו גדל בבית פרעה, אך לא שוכח את אהיו שעובדים בפרך. הוא יוצא "לראות בסבלותם", והולך לראות כיצד הוא יכול לעזור להם. למה? כי הוא מרגיש אחריות ואכפת לו מהאחים שלו. הוא ממש חלק מהם.

מההתנהגות של משה אנחנו יכולים ללמוד כמה חשוב להיות אכפתיים. ראית חבר שצריך עזרה? תעזור לו. ראית שני חברים רבים? תנסה להפריד ולהרגיע.

לפניכם חלק ממכתב שכתב הרב קוק כאשר שמע על חלול שבת שנעשה על ידי יהודים. הרב הזדעזע עד עמקי נשמתו כי הרגיש שאותם יהודים הם ממש חלק ממנו. נוכל ללמוד ממנהיגנו כמה חשוב לדאוג לאחרים.

"הנני בא אליך לדבר דבר מקירות לבבי ההומה מאד. ואקוה שברוחך הטובה תבין הגיגי ותמהר להרגיע את רוחי הסוער בקרבי..."

שמועה באה לאזני אשר הממתני, ביער הרצל מחללים בפרהסיא את השבת והשומר העברי רוכב על סוסו כל יום השבת... העבדה הזאת תרעיש בצדק את לבב כל איש ישראל..." (אגרות הרא"ה א, רצ"ו)

שנזכה ללכת לאורו. שלכם, אורי ומורי.

מחיי הרב

השלימו את החסר מתוך האירורים שלפניכם.

ככל ה _____, גם הרב קוק הלך ללמוד בתלמוד תורה שבעיירה.
הוא למד עם חבריו ועד מהרה התקדם מאד בלמודו. אביו, שראה כיצד בנו לומד היטב הבין שאין טעם להשאירו ללמוד בכתה עם שאר הילדים.
הילד אברהם יצחק החל ללמוד ב _____ לכדו, ממש כמו אדם מבגד.
הרב אהב את התורה בכל _____, הוא התמיד בלמודו וגדל בתורה.

שיחה בשנים

אורי: מורי אני ממש ממהר, החברים מחכים לי בחוץ!

מורי: אני מקוה שספור קצר אתה פן יכול לשמוע... כשהרב קוק היה ילד צעיר הוא היה מגיע מידי יום לאכול ארוחת צהרים בביתו, ואז חוזר ללמוד בתלמוד תורה.
אם היה מגיע לביתו והארוחה עדין לא הייתה מוכנה הוא לא היה מתמהמה אלא - היה נוטל ידים, אוכל לחם, וממהר לחזור ללמודו.
מה אתה אומר אורי, גם אתה היית מסתפק בארוחת צהרים שכזו כדי למהר לרוץ ללמוד תורה?

* מעובד מתוך הספר: "שיחות הראי"ה", עמוד רמב

נשמח לשמוע מכם:
leoroletzeirim@gmail.com

רוח האומה

הרב יגאל אריאל

'רוח האומה' מתגלה בישראל בשאיפת הטוב המושרשת בעומק הווייתה, במידות האופייניות לה משחר הווייתה. חכמים מנו ג' מידות בזרעו של אברהם אבינו:

הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים (יבמות דף עט,א).

כל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו וכל מי שאינו מרחם על הבריות בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו (ביצה דף לב, ב).

הפילוסופיה המודרנית העמידה את האדם במרכז, אך גם היא מודה שאומה אינה רק האנשים, אלא ערכה ההיסטורי של האומה בא מתרבותה הלאומית, 'רוח האומה' מתגבשת כישות רוחנית נצחית. כך אצל פרידריך הגל, ובעקבותיו הלכו בישראל רנ"ק: "אין עצמות האומה במה שהיא אומה, כי אם עצמות הרוחני שבה". ו'אחד העם' שייחס את התורה ל'רוח העם' שיצרה אותה.

מן הרב זצ"ל לא נרתע מן המשמעות 'החולית' שספג המושג הזה, והרבה להשתמש בו (במקביל ל'נשמת האומה'). באמצעותו ביטא את מורכבות קשר החיים העמוק המיוחד שבין האומה ותורתה. התורה ניתנה מן השמים, אבל יש לה שני פנים, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, והן מגיעות אל האדם בשתי דרכים שונות:

"תורה שבכתב אנו מקבלים על ידי הציור היותר עליון ויותר מקיף שבנשמתנו... לא 'רוח האומה' חוללה אור גדול זה - רוח אלוקים יוצר כל יצרה... בתורה שבעל פה

במעבר מספר בראשית לספר שמות הופך 'בית יעקב' לעם. ראשון להכיר בכך היה פרעה, שציין את הריבוי הדמוגרפי כגורם המרכזי: ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו (שמות א, ט).

אך לא הריבוי עשה את ישראל לעם, אלא רוחו וייחודו: ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה (שמות א, א).

השמות מגדירים את המהות. מה שהחזיק את ישראל במצרים הוא נאמנותו לעצמו ולמהות רוחו. בזכות הנאמנות הזאת זכה להיגאל ולעלות משם:

"ג' מדות טובות שהיו בידן של ישראל במצרים ובזכותן נגאלו: שלא שינו את שמם, ולא שינו את לשונם, ושגדו עצמם מן הערו ה" (במדבר רבה יג, יט. ובשיר השירים רבה ד, כה נוספה עוד מידה: ולא אמרו לשון הרע).

מהי 'רוח האומה'?

גרעינו של המושג 'רוח האומה' קיים כבר במקרא. רוח ד' יורדת ומחיה את העם, כך אצל ישעיהו, כך ביחזקאל בחזון העצמות היבשות:

ויאמר אלי בן אדם העצמות האלה כל בית ישראל הנה... ונתתי רוחי בכם וחייתם (לז יא-ד).

גם לשאר האומות יש 'רוח', אצל דניאל הם מופיעים כמלאכים, "שרי האומות".

כנסת ישראל היא אידיאה שמיימית, היורדת אל העולם ומתגלה בישראל, 'רוח האומה', הרעיון והמחשבה, קדמו למציאות: "ששה דברים קדמו לבריאת העולם... ישראל מנין? שנאמר: זכור עדתך קנית קדם" (תהלים עד), (בראשית רבה א, ד).

הגיליון מוקדש לע"נ

ר' אברהם בן פריחה ז"ל • ר' יוסף בן תמו ז"ל • ר' יעיש בן אסתר ז"ל • ר' אברהם בן לאה ז"ל

כליותיו כמין שני רבנים, והיו נובעות ומלמדות אותו תורה וחכמה"
(בראשית רבה פרשה סא, א, אבות דרבי נתן, לג).

התורה שבעל פה לא נכתבה על ספר, היא נמצאת בתוכנו, חרותה על לוח ליבם של האבות ובתולדות חייהם.

פי אם בתורת ד' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה (תהלים א, ב) - בתחילה היא נקראת תורת ד' ומשמעל בה היא נקראת תורתו (רש"י, וכן בקידושין דף לב, א). אך משום כך עולה ומרחפת השאלה, מה הערובה שעדיין זו תורה ד' ולא הגות האדם?

תשובת הרב היא: 'רוח האומה'. הופעתה התורה בעולם מתאפשרת באמצעות ישראל, על כן הוא והיא תלויים זה בזה: "אשר בחר בנו מכל העמים - ונתן לנו את התורה". - 'רוח האומה' היא המשענת בה נאחזים הלומדים, והסכמתה היא המסננת דרכה נבחרת אמיתות הגותם בתורה:

"אנחנו מקיימים באהבה מנהגי ישראל שאנו יודעים שלא נצטוונו בהם על פי שום נבואה, והכל מפני חיבתה של אומתנו, אהבתה וכבודה החביב עלינו, בחיבה של קדושה אלוהית עליונה. וכן כל מצות חכמים שאנו מקיימים, היסוד העיקרי שלהן היא קבלת "הגוי כולו" שהיא כבוד האומה, והשפעתה ההיסטורית הניצחית האלוהית החביבה, שכל מה שהיא יותר מתעקת היא יותר מתחבבת ומתגלה בתוכה יותר הרצון והצביון הכללי של האומה בכללה. (אדר היקר, עמ' לח-לט).

*הכותב - כיהן 40 שנה כרבו של המושב נוב בגולן, וכיום הוא נשיא "מדרשת הגולן".

אנו יורדים כבר אל החיים. אנו חשים שהננו מקבלים את האורה העליונה בצינור השני שבנשמה, בצינור המתקרב לחיי המעשה. אנו חשים, ש'רוח האומה', הקשורה כשלהבת בגחלת באור תורת אמת, היא גרמה באופיה המיוחד, שתורה שבעל פה נוצרה בצורתה המיוחדת (אורות התורה א, א).

קיים הבדל גדול בין שתי התורות: התורה שבכתב - עילאית ושממית, וחלילה לא 'רוח האומה' יצרה אותה, אבל התורה שבעל פה נמסרה לישראל - "חיי עולם נטע בתוכנו", והיא מתגדלת בלימודם של תלמידי חכמים למטה, ומאירה לכל דור בשפתו שלו ובוודאי 'רוח האומה' שותפה בעיצוב צורתה המיוחדת.

'רוח האומה' מכוונת לאמיתה של תורה

יסודותיה של התורה ועיקרה קיימים מימי הראשית. עידן התורה מתחיל מימי אברהם (סנהדרין דף צז, א). תמצית הרוח הזאת היא הנאמנות לדרך ד', ככתוב:

פי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט (בראשית יח, ט). וזו מופיעה בתורה ובמצוותיה: עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמתי מצותי חקותי ותורתי (בראשית כו, ה, משנה קידושין פרק ב, א, וראה גם רמב"ן שם).

אך ממי למד אברהם תורה?!

"אמר רבי שמעון: אב - לא למדו, רב - לא היה לו, ומהיכן למד את התורה? אלא זימן לו הקב"ה שתי

המשך מאמר הרב שלמה לוי מעמ' 5

שאינו בלבך אלא אחד כף אין בלבנו אלא אחד", ו"יעקב אבינו לא מת", ד"מקיש הוא לזרעו: מה זרעו בחיים אף הוא בחיים..." "אתם הדבקים בד' אלתיכם חיים כלכם היום"..." "יבקש את עון ישראל ואיננו ואת חטאת יהודה ולא תמצאינה, כי אסלח לאשר אשאיר".

לעיתים שומעים אנשים המתלוננים על עם ישראל 'יש בתוכנו בעלי עבירות' וכתוצאה מכך מתייאשים מעם ישראל. אין הדבר כן! הקב"ה אוהב את בניו את עם ישראל, אהבה נצחית ללא קשר למעשינו והתנהגותנו. זו אהבה בבחינת "אהבה שאינה תלויה בדבר", אהבה אלוהית אינסופית - "הבוחר בעמו ישראל באהבה".

'אהבת רבה אהבתנו'

ומלאכות ד' היא כדבר ד' בידי מלאכי: "הלוא אח עשו ליעקב, - ואהב את יעקב".." תשובה נצחית מספקת לכל תאנתם של מתאוננים קטני-אמנה, האומרים בכל דור ודור, וביותר בדור התגלות אור ישועה: "במה אהבתנו?". ובאמת - "אהבת עולם ואהבה רבה אהבתנו ד' אלקיניו חמלה גדולה ויתרה חמלת עלינו"..." וחותר: "הבוחר בעמו ישראל באהבה", להיות הקדמה ליחוד ד' ב"ש"מע ישראל" ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", הנאמר בחשאי; ואף-על-פי שהגלוי סותר זה לפעמים אין בכך כלום, כי האמת הברורה הוא מאמר השבטים כלם: "נשם

מנופי הארץ: טבריה

בבוא הישועה

משנה כא, אורות התחיה

הרב שלמה לוי

"וְזָרַעְתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה זֶרַע אָדָם וְזָרַע בְּהֵמָה" - "זָרַע אָדָם לַחֲדוּד וְזָרַע בְּהֵמָה לַחֲדוּד", שְׁמַת אַחֲדִים יַחַד עַל-יְדֵי אֱלֹהֵי הַנְּשֻׁמוֹת שֶׁהֵן מִמְדֻרְגָּת "אָדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ ד'" - "אֵלּוּ בְּנֵי-אָדָם הָעָרוּמִים בְּדַעַת וּמְשִׁימִין עֲצָמָם כְּבְהֵמָה"..." וְאֵנִי בְּעַר וְלֹא אֲדַע בְּהֵמוֹת הַיִּתִּי עִמָּךְ, וְאֵנִי תְּמִיד עִמָּךְ אֲחֻזֶּת בְּיַד יְמִינִי... וְאֵנִי קֹרֵבֶת אֲלֵיְכֶם לִי טוֹב, שְׁתֵּי בְד' אֲלֵיְכֶם מִחֲסִי לְסַפֵּר כָּל מַלְאָכוֹתֶיךָ".

דרכי הופעת הגאולה

שיבת עם ישראל לארצו נעשית בשתי קומות: הרוחנית והמעשית "וְאֹלֶךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת" בשתי קומות. הופעת התהליכים בגילוי 'הקץ המגולה',

בראשונה ניפגש עם הרצון והצורך לבנין 'הנפש' של האומה ולאחר מכן ועל גבי קומה זו תופיע קומת 'הרוח', שהיא תבנה את החיבור לתורה ומצוותיה, וערכיה האלוקיים. כשם שישנה קומה על גבי קומה בהופעת הגאולה, כך בעם ישראל יש העוסקים בבניית התשתית החומרית, ויש העוסקים בנשמת האומה - "זָרַע אָדָם לַחֲדוּד וְזָרַע בְּהֵמָה לַחֲדוּד".

באופן כללי "אתם קרויין אדם" כולכם, אבל בתוך זה גופא שני צדדים בתהליך זריעת הגאולה, הישועה: "זָרַע אָדָם" של העוסקים בבנין הרוחני, ו"זָרַע בְּהֵמָה" של העוסקים בצד החומרי של בנין הארץ. ב"זָרַע בְּהֵמָה" מתגלה מיעוט ישראליות, אבל חייבים להתפתח, ובמצב הביניים הם מופיעים דרך ניגודים. אמנם כל הכוחות האידיאליסטיים והלאומיים שייכים לבנין השלם של האומה, וחוזרים לעניין אחד, להופעתה השלמה של האומה. ככל שנרבה דעת ואמונה, יותר ויותר יתברר שהם "אחדים בידך" - "ועשיתי אתם לגוי אחד בארץ".

כָּל הַמַּעֲקָשִׁים יִישְׂרוּ, וְאַחַדוֹת הָאָמָה לְהַכְשֵׁרֶת גְּאוֹלָתָהּ וּגְאוֹלוֹת הָעוֹלָם כְּלוּ תִצָּא אֶל הַפַּעַל בִּיקָר שְׂגִיָּא, "כִּי רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת אֲבִנֶיהָ וְאֶת עֲפָרָה יַחֲנֹנוּ, וַיִּירָאוּ גוֹיִם אֶת שֵׁם ד' וְכָל מַלְכֵי הָאָרֶץ אֶת כְּבוֹדֶךָ, כִּי בָנָה ד' צִיּוֹן נְרָאָה בְּכְבוֹדוֹ... פָּנָה אֶל תְּפִלַּת הָעָרָעֵר וְלֹא בָּזָה אֶת תְּפִלָּתָם, תִּכְתַּב זֹאת לְדוֹר אַחֲרוֹן וְעַם נְבִרָא יִהְלֵל יְה... לְסַפֵּר בְּצִיּוֹן שֵׁם ד' וְתִהְיֶלְתוּ בִירוּשָׁלַם, בְּהִיקָבֶץ עַמִּים יַחְדָּו, וּמִמְלָכוֹת לְעַבַד אֶת ד'".

ציפיית הישועה

למרות כל העיכובים שיכולים להתגלות בתהליך שיבת עם ישראל לארצו - תהליך הגאולה הולך ומופיע לנגד עינינו. **המחלוקת 'אודות הנהגת האומה', המביאה לידי מחשבה של פיצול הקהילות תתברר כטעות, ואחדות האומה היא מוכרחת להופיע בוא תבוא**, מבלעדי הופעת הכוח הפנימי של האומה הישראלית לא נוכל להתקדם אל הגאולה השלימה.

אומות העולם מבינים, ששיבת עם ישראל לארצו יש בה אמירה משמעותית וחשובה לעולם כולו. בבנין הלאומי של האומה ההולך ונבנה, מתגלה עוד נדבך בתהליך הגאולה. קיבוץ הגלויות מארבע כנפות תכל אחרי אלפיים שנות גלות הוא מימוש דברי הנבואה. היציאה לגלות היא חילול שם ד' בעולם "וַיַּחֲלֹלוּ אֶת שֵׁם קְדֹשִׁי בְּאֵמֹר לָהֶם עַם ד' אֱלֹהֵי וּמְאָרְצוֹ יִצְאוּ", **שיבת ציון היא קידוש ד' היותר גדול שהופיע בעולם**. התהליך יהיה מכללות הציבור, כדברי האר"י הקדוש **ציבור=ראשי תיבות: צדיקים בינונים ורשעים**, כולם יהיו שותפים בתהליך הגאולה וקיבוץ הגלויות.

מהסתכלות כללית לפרטית

מערכת חכמת הקודש,
 אורות הקודש, פרק מ

אלדד פרי

מלמטה למעלה

לשיעור של תלמיד חכם ב-'עץ חיים' לאר"י הקדוש, כי אז הם יהיו במצבם של הראשונים המתוארים בשתי הדוגמאות לעיל.

באופן מפתיע מן הרב זצ"ל אומר את ההיפך הגמור:

"לפעמים נוח יותר לבוא מהסתכלות כללית אל הפרטית, מהרחוק אל הקרוב, שלא כמדה החפושית הרגילה, שמתחלת מן הקרוב לבוא על ידו אל הרחוק, ומן הפרטיות לבוא על ידה אל הכללות.

אמנם המדה היא מדה סדורה, אין כאן דליגה באמת, מפני שלעומת זוהר הנשמה, הכלליות היא הקרובה לה, והתמונה הנראית רחוקה היא ממהותה. וההכרה הסדורית, שחש החוש הפנימי העליון בתוכנים האציליים, היא ההכרה המיוחדת, המתאימה למנוחת הרוח במעמד אשרו.

אמנם תביעת קודש זאת אינה גומרת את ענינה בהארת השכל לבדו, היא תובעת הרמה כללית של החיים. זאת היא תביעת הקדושה התדירית, המקשרת הכל בחטיבה אחת, בהירות השכל, עדינות הרצון, טוהר המוסר וזיקוק המדות. סוד ד' ליראיו, ובריתו להודיעם".

מלמעלה למטה

כפי שראינו בעבר הרב מבחין בין ה-'אמונה', שהיא פועל יוצא מקיום נשמת האדם, לבין ה-'שכל' ו-'הרגש'. האמונה היא האור המופיע בנשמת האדם ואילו השכל והרגש הם משרתיה. ניסיונות האנושות לקשור בין האמונה לשכל ולרגש, לא כיחסי אדון ומשרתים, אלא כשווים באיכותם, הם יסודות הכפירה בעולם.

להבדיל מצורת הפעולה של השכל והרגש, שהם פועלים מלמטה למעלה, פועלת הנשמה מלמעלה למטה.

נתאר לעצמנו סטודנטים בשנה א' לתואר אקדמי בפזיקה במהלך שיעורם הראשון. מעט הרקע שהם פגשו בהשכלה התיכונית באמתחתם וידע עצום אודות עולם החומר הולך להיפתח בפניהם.

אם היה מגיע מורה, פרופסור ידוע ומפורסם ומתחיל את השיעור הראשון בוויכוח גדול שניטש בינו לבין קולגה שלו מאוניברסיטה אחרת, אולי ממדינה אחרת, אודות עניין מאוד ספציפי בעולם הפיזיקה. נניח שלסטודנטים החדשים אין באותו נושא מורכב אפילו קצה קצהו של ידע. ברור לכל, כי השיעור המתואר, חסר ערך עבור אותם סטודנטים. אין ספק, כי אם אותו שיעור היה ניתן לדוקטורנטים, שתחום התמחותם הוא אותו נושא ספציפי, הרי שהשיעור האמור היה שיעור בעל ערך עצום בחשיבותו עבורם.

אפילו בעולם התורה, ככל שמדובר בצד הנגלה שלה, הדוגמה זהה. בהנחה שהיה נכנס רבי יוסף קארו בכבודו ובעצמו לתלמידי כיתה ט' בשיבה תיכונית, להעביר שיעור הלכה ועוסק בדיון שכולו משא ומתן הלכתי בנושא עגונות, בשפה בה כתוב פירושו לטור "בית יוסף", הרי ששומעיו יהיו בבחינת ניצבים בלבד.

לעומת זאת, אם היה נכנס מרן רבי יוסף קארו בכבודו ובעצמו לכולל ללימוד דיינות, בו סיימו האברכים ללמוד זה עתה את נושא הלימוד המדובר, אני מניח שלא ניתן לשער את שמחתם, את הבנתם ואת התרוממות רוחם.

על דרך זו נצטרך לומר, כי צעירים בני עשרים שלמדו בחייהם גמרא ופוסקים, משנה ומדרש, מחשבת ישראל וחכמת העמים, אך לא הגיעו לכדי שליטה מוחלטת באף אחד מהמקצועות הללו ואף לא התנסו בלימוד קבלה כלל, באם אלה ייקלעו

מחיצות. האדם מנסה באמצעות שכלו המוגבל להסיר מחיצות ולפגוש את האור האלוהי באופן ישיר.

לעיתים, מתגברת הנשמה ומאירה מעבר להשגה השכלית של האדם. הסיבות לכך הן רבות ונעוצות בעיקר בנסיבות קודמות של אותה נשמה ובתקופה הכללית בה נמצא האדם. אין דומה אדם בחשכת הגלות לאדם בתקופת אתחלתא (ויותר מאתחלתא) דגאולה.

הארת הנשמה באה ממקום גבוה, ממקום שלפני האותיות, המילים, המחשבות הרגשות וכדו'. בשל כך, האדם יכול לפגוש אור גדול ללא קשר לאינטליגנציה שלו או לרגשותיו.

מסופר, שפעם אחת, עת ישן האר"י הקדוש בצהרי שבת (שנת השבת מתקנת את שנת ימי החול) הבחין תלמידו הגדול רבי חיים ויטל כי הוא מדבר. היטה רבי חיים ויטל את אוזנו כדי לשמוע ומיד התעורר האר"י ז"ל משנתו. לשאלתו את רבי חיים ויטל מה הוא עושה? השיב רבי חיים כי הוא מנסה לשמוע מה האר"י ז"ל אומר. השיב לו האר"י, כי אם יהיו לו 80 שנים רצופות כדי ללמד את רבי חיים ויטל את מה שהוא למד עכשיו בישיבה של מעלה, ספק אם יספיק.

מה יכול ללמוד האר"י בשעת שינה שרבי חיים ויטל צריך 80 שנים רצופות? מה שלא ניתן להסביר במילים. הארת הנשמה היא הרבה מעבר לכל מילה כתובה. המילים הן תוצר של מפגש שלנו עם העולם ועל כן הן מוגבלות למה שניתן לפגוש במסגרת ההכרה האנושית בלבד.

השבוע חל יום הילולת רבי יעקב אבוחצירא זיע"א. רבי יעקב אחראי לחיבורים רבים בתחום הקבלה וההלכה. בחיבוריו משלב רבי יעקב בין קבלת האר"י ושאר מאמרי הזהר הקדוש לפסוקי התנ"ך (בעיקר התורה והתהלים). יום אחד הגיש בנו של רבי יעקב, רבי מסעוד (אביו של הבבא סאלי זיע"א), לרבי יעקב סידור עם כוונות האר"י כפי שערך. רבי יעקב ענה לו שהוא מכון את כל הכוונות האלה בשעה שהוא מריח טבק. עוד הוסיף רבי יעקב שהכוונות הללו אינן אלא טיפה מן הים ומי שזוכה ללמוד אותן כראוי נפתח לו ים של אור שלא ניתן לכתוב אודותיו כלל.

כל לימוד הקבלה אינו אלא טיפה מן הים והוא בא לפתוח צוהר לאור הנשמה. בנסיבות אלה, ברורים דברי הרב לעיל, כי לעיתים, מבקש האדם לבוא מן הכלל אל הפרט. מאור הנשמה שמאיר לו את כל עבודת השם, אל בירור המצוות המעשיות.

הנשמה היא המפגש של האור העליון עם הגוף החומרי. ה-נציגות' האלוהית באדם. "אלוהי, נשמה שנתת בי טהורה. אתה בראתה, אתה יצרתה, אתה נפחתה בי" (ברכות השחר). וכדברי האדמו"ר הזקן:

"ונפש השנית בישראל היא חלק אלוה ממעל ממש, כמו שכתוב: 'ויפח באפיו נשמת חיים' (בראשית, ב, ז) ('ואתה נפחתה בי), וכמו שכתוב בזהר: 'מאן דנפח מתוכיה נפח', פירוש, מתוכיותו ומפנימיותו, שתוכיות ופנימיות החיות שבאדם מוציא בנפיתו בכת. כך על דרך משל נשמות ישראל עלו במחשבה (בראשית רבה א, ד) כדכתיב: 'בני בכורי ישראל' (שמות ד, כב) 'בנים אתם לה' אלהים" (דברים יד, א) פירוש, כמו שהבן נמשך ממוח האב, כך כביכול נשמת כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו וחכמתו יתברך, דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעא (תיקוני זוהר י"ב), אלא הוא וחכמתו אחד. וכמו שכתב הרמב"ם, שהוא המדע והוא היודע כו', ודבר זה אין ביכולת האדם להבינו על בוריו כו'..." (תניא, ליקוטי אמרים, פרק ב').

האדם מורגל לחשוב באמצעות השכל ולהרגיש באמצעות הרגש. שני אלה צוברים ידע (השכל) וניסיון (השכל והרגש). באמצעות הידע והניסיון, מתקדם האדם בצורה טבעית מלמטה למעלה. מלידתו חווה האדם רגשות ובתוך זמן קצר הוא מתחיל לצבור ידע. ככל שהוא צעיר יותר הרי שהוא מסתמך על הרגש וככל שהוא מתבגר הוא מנתח את הרגשות שלו ולומד לחיות על פי הידע שצבר.

שתי הדוגמאות הראשונות, בראש הפרק הן במסגרת עבודה מתקדמת של האדם באמצעות שכלו ועל כן החלק הראשון של כל דוגמה אינו אפשרי והחלק השני של כל דוגמה אפשרי ומסתבר שכן.

לעומת זאת, הנשמה עצמה עשתה את הכיוון ההפוך עד שפגשה באדם. מן ה-"אור אין סוף" דרך עולמות רוחניים רבים, ידועים ואינם ידועים, השתלשלה והלכה לה עד שמצאה את משכנה במקום הנמוך ביותר שניתן שתשכון, בגוף האדם.

מכיוון שהנשמה איננה פועלת בקטיגוריות של זמן ומרחב, כמו השכל והרגש, היא איננה 'צריכה' לצבור ידע וניסיון. הנשמה הייתה ונותרה חלק אלוה ממעל גם לאחר ששכנה בגוף האדם ומדרגתה לא נפגמה כלל. מה שמשנתה הוא הכרת האדם את נשמתו (בשכל) והרגשת האדם את נשמתו (ברגש). ככל שייסיר מחיצות שנבראו בשל קטיגוריות הזמן והמרחב, יפגוש ויחווה את נשמתו בצורה ישירה יותר.

בשל כך, ברור כי נשמתו של האדם כבר מכילה את האור האלוהי. לימוד חכמת הקודש אינו אלא הסרת

זוגיות (חלק ג)

הרב אורי שרקי

שלוש מערכות זוגיות

בין בני זוג מתעוררות בעיות - יש חוסר הבנה, מחלוקות, מורת רוח וכו'. כדי לפתור את הבעיות יש לברר על אילו משלוש האפשרויות בנויה מערכת היחסים ביניהם. למשל, אם הוא 'זכר' והיא כבר 'אישה' או 'חווה', זה אומר שכל אחד מהם מבין את מהות ההתקשרות ביניהם באופן שונה, ייתכן גם אחרת: היא 'אישה' - אבל הוא כבר 'אדם', וגם על הפער הזה יש צורך לגשר. בחשבון פשוט, יש תשע מערכות יחסים אפשריות בין בני זוג; ורק אם מזהים לאיזו מערכת כל אחד מבני הזוג שייך, אפשר לברר מה הציפיות שלהם מהקשר ולבוא לעזרתם.

אולם, יש מערכת יחסים נוספת שהתורה אינה מציינת אלא ברמז, משום שבני זוג שנמצאים במערכת כזו חייבים לפרק את הקשר ביניהם. אומר הכתוב: "ויאמר האדם: **זאת הפעם** עצם מעצמי ובשר מבשרי". חז"ל מסבירים שהייתה פעם קודמת, שחווה לא הייתה בת זוגו הראשונה. בפעם הראשונה הקב"ה לא הפיל תרדמה על האדם וניסיון ההפרדה לא עלה יפה - "ראה אותה נפרדת ממנו, מלאה דם וריריות, והפליגה ממנו". כך אומר המדרש (בראשית רבה, פרשה יח). האדם ראה את הניתוח, נגעל וגירש אותה. מה עלה בגורלה של אותה אישה ראשונה המכונה במדרשים בשם "לילית"? מצאנו לכך שתי תשובות: הראשונה, שהיא מתה, כי לא היה לה בעל. דעה שנייה, שהיא הפכה לאמם של השדים, וזה בעצם אותו הדבר: לילית הייתה בת זוגו של האדם הראשון, אבל הקשר ביניהם היה קשר דמוני - קשר של אובססיה מינית; שעבוד מכאני לזוגיות, שהפך את החיבור ביניהם להיעדר אהבה

עד כה ראינו שני סוגים של מערכת יחסים זוגית: מערכת טבעית - זכר ונקבה; ומערכת שכלית - איש ואישה. התורה מספרת לנו על מהפך שכלי שחל בנפש האדם. הוא מכיר שיש עוד **משהו**, עוד אובייקט, מחוצה לו: "זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי". ואולם מייד לאחר מכן - האדם חוטא. הסיפור ידוע: הנחש מדבר עם האישה ומפתה אותה לאכול מעץ הדעת: "ותקח מפריו ותאכל; ותתן גם לאישה עמה ויאכל" (בראשית ג, ה). מה חסר במערכת הזוגית השנייה? - הדיבור. זו מערכת יחסים ללא דיאלוג, ובעקבות כך בא החטא. היכן היה האיש כשהנחש דיבר עם האישה? חז"ל אומרים שהוא ישן. לו הם היו מדברים זה עם זה, סביר להניח שהיו מצליחים לסלק את הנחש מדרכם.

כיצד ייתכן שבין בני הזוג הראשון בהיסטוריה אין דיבור? משום שהאדם לא ידע שיש **מישהו** מחוצה לו. האדם קורא לאשתו "אישה" - "לזאת יקרא אישה" - כלומר אין לה שם, היא אובייקט. היא משהו ולא מישהו. אחרי החטא נזכר האדם לתת לה שם - "ויקרא האדם שם אֶשְׁתּוֹ: חַוָּה כִּי הוּא הִיְתָה אִם כָּל חַי" (שם ג, כ). עתה יש כבר מערכת יחסים שלישית, מערכת נשמית: אדם וחווה.

המערכת הטבעית או הבהמית, **זכר ונקבה**, היא סתמית. המערכת השכלית, **איש ואישה**, מכירה במשהו; והמערכת הנשמית, **אדם וחווה**, מכירה במישהו. יש יחס בין סובייקט לסובייקט.

הכוח המיני

אחד היסודות של הזוגיות שיש לברר את מהותו הוא הקשר המיני. נדון בהתייחסותו של הרב קוק לנושא ב'אורות הקודש' (ח"ג, עמ' ש):

הטעם העתיק של המילה, המעטת תאות המין,

הדברים מכוונים לדעת הרמב"ם ב'מורה נבוכים', שציוותה התורה למול כדי שהאדם לא ישקע יותר מדי בתאוה, שאם לא כן, לא יוכל להשתחרר ממנה. מכאן שעם ישראל נועד להשתמש בתאוות בקדושה ולא לפסול אותן, אלא שאם לא יקיים את ברית מילה, יקשה עליו מאוד למלא יעוד זה.

הוא חובק כללים רחבים של המדע. קשר הברית, 'להיות לך לאלהים ולרעך אחריך', של דעת אחדות ה', הקשור במילה, משולב הוא עמה קשר עצמי. מבשרו יחזה אדם אלוה.

הברית של הקב"ה עם האדם היא דרך איבר הרבייה, דרך הכלי של האהבה. אבל יש סכנה שהוא ישקיע את האדם אל מקום נמוך מדי. העורלה, שנפרדים ממנה, מייצגת את אותה לילית שהאדם הראשון היה מחויב להיפרד ממנה, כפי שביארנו לעיל. היוונים ראו בברית המילה פשע, השחתה של הגוף. וכאשר אדריאנוס, שהיה קנאי לתרבות ההלניסטית, גזר על המילה, היה זה בגדר החוק הרומי האוסר את הסירוס.

אם יש באדם כח לאחד את כל כחות נפשו וכל נטיותיו למטרה שכלית ומוסרית אחת, כבר רואה הוא את האחדות בעולמו הפנימי, והאחדות של העולם הכללי מתבררת אצלו יותר ויותר. וכשהוא מוצא שכחותיו פרודים הם, כשאינו יכול לצייר שלטון כללי על נטיותיו ותאותיו, אז מחליט הוא, שהעולם הגדול כמוהו מפורד הוא גם הוא, ושאינן אחדות במציאות.

פאולוס אמר זאת במפורש, שהעולם הוא רע, בגלל התאוה הזאת. הוא קרא לה 'הקוץ בבשר'. היו מראשוני הנוצרים שאף סרסו את עצמם, מתוך שסברו כי העולם מחולק לשני חלקים: חלק ממנו שייך לאלוהים וחלק לשטן.

התאוה המינית כוללת בעצמותה, ובסעיפי התאות החמריות הדמיוניות והרוחניות הכלולים בה, את החלק היסודי מכל הנטיות כולן.

פרויד היה מסכים לכל מילה שאומר כאן הרב

מוחלט. קשר כזה צריך למות, אי אפשר להישאר בתוכו.

הגירוש

בעקבות החטא, מערכת היחסים בין האישה לאישה השתנתה. כתוב: "והוא ימשל בך" (בראשית ג, טו). מבאר רש"י שהיא מתביישת לתבוע להיזקק לו. יש גם קללות: לאישה נאמר: "הֲרַכָּה אֶרְכָּה עֶצְבוֹנְךָ וְהֲרַנְךָ בְּעֶצֶב תִּלְדִּי בָנִים" (שם, טו), ולאיש - "בְּזַעַת אֶפְיֶךָ תֹאכַל לֶחֶם" (שם, יט) ובעקבות כך: "וַיִּשְׁלַחְהוּ ה' אֱלֹהִים מִגֵּן עֵדֶן לְעַבְדֹת אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם" (שם, כג).

מכאן אנו למדים כי האישה היא שגורש ולא האישה - דבר שמגדיל אף יותר את הפער ביניהם. היא שייכת לגן עדן והוא - לעולם הזה. אם כך, כיצד יש נשים בעולם הזה? התשובה היא שהאישה כאן כי הגבר כאן. אבל מצד הזהות העצמית שלה היא אינה שייכת לעולם הזה, והתוצאה עגומה למדי: נשים אינן מרגישות בבית בעולם הזה. יש איזה תסכול נשי קיומי שקשה לספק אותו, עמוק יותר מהתסכול הגברי, ותיעיד על כך הספרות הענפה שנכתבה על בדידותה של האישה. אמנם הנישואים פותרים את בעיית הבדידות, אבל זה נכון יותר לגבי האישה ופחות לגבי האישה.

לפי זה, כאשר האישה והאישה מתחתנים, נוצר חיבור בין גן העדן לעולם הזה. ישנו ספר ידוע שעוסק בהבדל בין המינים בשם 'גברים ממאדים', נשים מנוגה', ועל אותו משקל ניתן גם לומר: 'גברים מהעולם הזה - נשים מגן עדן'. אנו למדים אפוא שיש שונות בסיסית בין הגבר לאישה.

נציין בהקשר זה, שבמהלך ההיסטוריה, בכל עת שמסתיים עידן תרבותי, ישנה התעוררות של הזהות הנשית להנהיג את העולם. בדור המבול נאמר: "וַיְהִי כִּי הִחַל הָאָדָם לָרֵב עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה; וּבָנוֹת יִלְדוּ לָהֶם" (שם ו, א). וכי לפני כן לא נולדו בנות? אלא שפתאום שמו לב לנוכחותן. כמו כן נאמר: "בזכות נשים צדקניות יצאו אבותינו ממצרים" (ילקוט שמעוני, תהלים פרק ס"ח, סימן תשצ"ה). משום שהנשים, בשונה מן הגברים, שייכות יותר אל העולם האידיאלי העתידי.

1. ספרו של הסופר האמריקאי ג'ון גריי שהפך לרב מכר עולמי.

את לילית ולכן העדיף קשר מסוג אחר. אבל מאוחר יותר זה תוקן: לפי האריז"ל, יעקב הוא גלגול של האדם הראשון, רחל היא גלגול של חוה, ולאה היא גלגול של לילית - מתוקנת.

יעקב אבינו אהב את רחל ורצה לבנות עמה את בית ישראל. אבל ליעקב נכזבו אתגרים חשובים יותר מאשר הרומנטיקה האישית. המשימה שלו הייתה לתקן את העולם, ולשם כך הוא נזקק ללאה, על אף שהוא לא היה מעוניין בה ורצה שתינתן בחלקו של אחיו. נאמר על לאה שענייה רכות, שהייתה בוכה מחשש שתינתן בחלקו של עשו - שהיה גדול יותר מיעקב, והיה מסוגל לקחת אחריות על העולם. נישואיו של יעקב ללאה נועדו להכניסו לכהונה ומלכות - לוי ויהודה, שאלמלא כן הדבר לא היה עולה בידו.

לאה אמנם מקושרת בשורשה ללילית, המייצגת את השתלטות הטבע על האדם, אך לאה עצמה מייצגת את צד הקדושה שבטבע. היא מציבה בפני יעקב אתגר גדול מאוד, שאם יעמוד בו ויכל לגדול עוד יותר - להעלות את הטבע במקום להיות משועבד לו. אומר התלמוד (סנהדרין נט, ב): "שמש גדול אבד לו לאדם הראשון" - והכוונה לנחש; שאלמלא חטא האדם, היה הנחש משגר אגרות מסוף העולם עד סופו. האדם היה מתגדל על ידי הקדושה שבטבע - ע"י הנחש.

קוק. הוא טען שהתת-מודע של האדם בנוי על היסוד המיני, טענה שהייתה זוכה להסכמה גם מצד הקבלה ובכלל זה הרב קוק. כל ההבדל בין הפרשנות של פרויד לזו של הקבלה, כולל בשאלה אם עולם הסמלים התת-מודע הוא מהלך שכיוונו מלמעלה למטה או מלמטה למעלה; אם הרוח היא ביטוי של הטבע או שהטבע הוא ביטוי מעשי של הרוח.

אם היא עומדת באדם במצב כזה, שהרוח האצילי שבו יוכל לעלות גם עליה להקיפה, לאחדה עם כל המון הכחות הגשמיים והרוחניים שבאדם למטרה אחת מוסרית עליונה, אז האחדות מתגלה בעצמותו, וגילוי האחדות האלהית מתחזה בו בבשרו. השיקוע של רוח האדם בתוך תאוות המין עד לכדי צלילה גמורה, עד לכדי אוטם האידיאליות והמוסריות בחוגה, גרמה את תכונת הערלה. והמעמד הפתלוגי הזה הוא נושא עליו בגויה את האימוץ של נטיה זו בצורתה היוצאת מחוג האידיאליות והמסירה המוסרית המגמתית.

העורלה היא התולדה של החטא, לא עצם התאוה. כאשר האדם משועבד לתאוותיו - זו לילית שמקננת בקרבו. רבי אליעזר מכנה את הקשר המיני 'כמי שכפאו שד', כאילו שהשד השתלט עליו. ואמרים על כך המקובלים: 'שד' זה 'שדי' בלי יו"ד.

האדם הראשון ראה שהוא אינו מסוגל להעלות

לפרטים והזמנות:
02-623-2560

בית
הרב
קוק
וזאת לראיית
עיי

דראור

האון סיורים עם 'בית הרב'

הממחישים בזווית שונות את אישיותו ותקופתו של הרב קוק זצ"ל, ומביאים מניחוח אותה התקופה.

מבחר סיורים בירושלים וביפו

'מסע המושבות' בצפון

'בין השבילין' - סיור במושבות יהודה

ועוד ועוד...

האמונה והשכל

פיסקה לג, מידת אמונה

הרב יצחק חי זאגא

בחוק הענין האלוקי. מלמדנו ריה"ל, כשם שאין בכח החיות, להבין ולהשיג ידיעות שכליות, כך ואף יותר מכך, אין אפשרות לשכל האנושי להבין ולהשיג ידיעות נשמתיות, משום שהן שייכות למדרגת חיים שמעליו. עד כדי כך, מגיע ההבדל הדרגאי שבין השכל לנשמה, מקום משכן האמונה.

בהתאם לדברים אלו, כתב מרן הרב, שהאמונה היא הגילוי האלוקי שבנשמה, העולה למעלה מכל דעת -

מה שהוא למעלה מן הדעת, אין חופש הדיעות נופל עליו. והגיון האמונה העליון, הוא הגילוי האלהי שבנשמה שלמעלה מכל דעת, שעל כן אין הפראזה של חופש הדיעות הולמת אותו. אין חופש מן החיים כי אם במוות, וצדיק באמונתו יחיה (קובץ ב' מא').

הוסיף הרב והסביר:

האמונה אינה לא שכל ולא רגש, אלא גילוי עצמי היותר יסודי של מהות הנשמה, שצריך להדריך אותה בתכונתה. וכשאינן משחיתים את דרכה הטבעי לה, איננה צריכה לשום תוכן אחר לסעדה, אלא היא מוצאה בעצמה את הכל. בעת החלש אורה, אז בא השכל והרגש לפנות לפניה דרך. וגם אז צריכה היא לדעת את ערכה, שלא משרתיה - השכל והרגש - הם הנם עצמותה. וכשתהיה קבועה באיתן מושבה, אז יצליחו השכל והרגש בפניו הדרך ובהמצאת האמצעים השכליים והמוסריים המסקלים את המכשולים מעל דרכה. ההסתכלות המיוחדת של האמונה שהיא חלק ד' בעצמה הוא האור של הנבואה, וברדת המדרגה שפעת רוח הקודש (מאמרי הראי"ה 70).

לג. האמונה הפנימית היא כל כך גדולה מן השכל, עד שמי שאינו בעל שכל חפשי באמת מתדמה לו שהיא הפך מהשכל.

גדולה מהשכל

האמונה הפנימית היא כל כך גדולה מן השכל.

רגילים הבריות לראות בשכל האנושי את שיא האינטליגנציה של האדם, ולא כך הוא. אמנם השכל הוא המוציא והמביא, הוא המתרגם לנשמה את עולמנו המוגבל, הוא הלומד תורה ופוסק הלכה, אך עם כל מרכזיותו הרבה, יכולת ההבנה האמונית הנשמתית, גדולה וגבוהה ממנו, כגבוה שמים מארץ.

רבי יהודה הלוי בגאונותו המופלאה, מיטיב לתאר זאת בספר הכוזרי, א', לה-מב'. לאחר שמתאר שם החבר למלך כוזר את מדרגות החיים בעולם - דומם, צומח, חי, מדבר - שואל הוא את המלך, האם מכיר הוא מדרגת חיים, למעלה ממדרגת השכל האנושי. מלך כוזר משיב, 'אין בעולם הדברים המושגים בחושים, מדרגה למעלה ממדרגת האדם'. באמירה זו, רצה ריה"ל להפנות תשומת ליבנו לכך, שרוב האנשים אינם מודעים כלל לקיומה של אינטליגנציה נשמתית, הגבוהה מהשכל האנושי. חסרון ידיעה זה מהווה מכשול גדול בדרך אל האמונה.

לאחר שמתאר החבר את מדרגת משה רבינו, כדוגמה ליכולות הנשמה הישראלית, אומר מלך כוזר, 'מדרגה זו אם ישנה במציאות, אלוקית מלאכית היא, ואינה בחוק הענין השכלי.. כי אם

המכונה 'שמונה פרקים', מתמודד עם השאלה הזו בהקשר הידיעה והבחירה. אם הקב"ה הוא שלמות אינסופית, הרי שיודע הוא הכל מראש ואין דבר חוץ לידיעתו, ואם הוא יודע מראש מה נעשה, היכן היא הבחירה החפשית. דיון זה הוא אחד המופעים של החבור בין השלמות האינסופית, לעולמנו הסופי והחסר. משיב הרמב"ם, שהשכל מעיד ששני צידי הפרדוקס נכונים הם, ועל כן, שכלית, אין לנו אלא להודות, ששכלנו מוגבל מלהבין איך בדיוק החבור מתרחש, אך הוא בודאי מתרחש.

העומק הנפלא בדברי הרמב"ם, מוכן על פי דברי ריה"ל בספר הכוזרי, א' ה', הקובע כי המדע האמיתי הוא המדע האמפירי, זה המושגת על ראיית עיניים. אם רואים אנו מול עינינו עובדה מציאותית, שאינה מסתדרת עם ההיקש ההגיוני, יידחה ההיקש ההגיוני מפני מראה העיניים. בהסטוריה של המדע מייחסים אמירה זו לגלילאו גליליי, אשר דחה מספר תאוריות של אריסטו באמצעות ניסויים מעשיים, אך למעשה, אמירה זו מצויה בספר הכוזרי מאות שנה לפניו. אם כן, השכל האנושי, הוא אשר מעיד בעצמו על מוגבלתו להבנת תופעות אלוקיות, דוגמת החבור בין הידיעה האלוקית לבין הבחירה החפשית, ובכלל, החבור בין האינסוף ברוך הוא לעולמנו הסופי.

אך הפילוסוף, לא היה מוכן לתת חופש גמור לשכלו, ולמעשה השתיק את עדות השכל, על ידי מעקף פילוסופי מרומה, ובלבד שלא יצטרך להודות ששכלו מוגבל.

אומר מרן הרב קוק, מי שאינו בעל שכל חפשי באמת, מתדמה לו שהאמונה היא היפך השכל, אבל אדם בעל שכל חפשי דוגמת אברהם אבינו, הרמב"ם וריה"ל, יודה כי אמונת ישראל מבוססת על עדות השכל החפשי, המעיד בבירור מדעי גמור, על קיומו של האינסוף ברוך הוא וחיבורו עם עולמנו על ידי ישראל ותורה. זאת אף כי יודע הוא, שלעולם לא יוכל לתפוס באמת את אופן החבור, כמו גם את כלל ההשגות הנשמטיות, להן זוכה האמונה הישראלית הנשמטית.

האמונה היא הכשרון הנשמתי הנבואי של ישראל, המסוגל להגיע להשגות אלוקיות, שמעל לתפיסת השכל האנושי. הכלי שמשמש את הנביאים להסעת ההשגות האלו משמי שמים אל שכלם, הוא הדמיון הישראלי הקדוש, כמאמר הנביא, הושע יב' יא', 'זביד הנביאים אדמה'. בדרך כלל הדמיון משרת את השכל, אך כשמשרת הדמיון את ההשגה הנשמטית, הופך השכל להיות "תלמיד קטן" שלו, כדברי הרב -

השכל הרציונלי שלנו אינו כי אם תלמיד קטן, המסביר קצת את כל אור החיים שיש באוצר דמיונו, העשיר והקדוש, החי בחיי מציאות עליונה... (אורות הקודש א', הגיון הקודש נא)

אמנם זהירות גדולה נדרשת מפני הזיות. לכן גם כח האמונה, זקוק הוא בעולמנו המעורב מטוב ורע, להגנת השכל, שכל של תורה.

כדברי מרן הרב:

בטוחים נהיה מכל הזיה, מכל רשעה, מכל שקר, שאפשר להדמיון להעליב אותנו בהם, אם נחזיק בחזקה בעץ החיים של תורת אבות, בנועם מוסרה, במצותיה ופקודיה בכל ארחות החיים... (אורות הקודש א', הגיון הקודש א')

כדי לזכות להבנה אמונית נשמטית טהורה, צריך להשקיע את שכלנו המוגבל, בלימוד תורה ומוסר ובקיום מצוות. דוקא עבודת שכל גדולה וקדושה בתורה, היא אשר תביא ותזכה אותנו, להתרומם אל ההבנה האמונית הנשמטית, הגדולה מהשכל לאין ערוך.

השכל החפשי מעיד

עד שמי שאינו בעל שכל חפשי באמת מתדמה לו שהיא הפך מהשכל.

הפילוסוף בספר הכוזרי, מציב לכאורה בחכמה רבה את שאלת האמונה - כיצד יתכן שהשלמות האינסופית חסרת כל הגבלה וחסרון, תתחבר עם עולם כל כך חסר וגשמי. אך בבוא הפילוסוף להשיב על פרדוקס האמונה שהציג, הוא מציג מענה בלתי הגיוני, האומר שהשלמות האינסופית אינה רואה את עולמנו. כל כך תמוה. איך אפשר להגביל את האינסוף? לעומתו, הרמב"ם בסיום הקדמתו למסכת אבות

"הרצאת הרב" אור לכ' בטבת ה'תרפ"א

הרב יוחנן פריד

אור ליום כ' בטבת שנת תרפ"א מכנס מן הרב זצ"ל את "**חכמי מרכז הרב**" ונושא בפניהם דברים, שיופיעו גם בדפוס, וייהפכו לאבן דרך משמעותית - בכותרת "**הרצאת הרב**".

המועד - כמוכן אינו "מקרי", ואף שבדבריו הארוכים, המלאים והמפורטים לא נזכר במפורש נראה כי **ביום הזיכרון לרמב"ם** - דמותו של 'הנשר הגדול' מרחפת מעל לאירוע המיוחד ולהלן עוד יתברר.

בפתיחה פונה הרב אל "**אחי האהובים תופשי התורה בעיר הקודש ובארצנו הקדושה כולה**" וקורא להם ל "**חיים של יצירה**".

לפינו עובדה בעלת ערך היסטורי, מדויקת בזמן ובמקום - ויש לעמוד במדויק, ובמידת האפשר, על טיבה.

מי הם "חכמי מרכז הרב"?

ראשית דבר, ראוי לברר מי היו השומעים? מדוע מכנה אותם הרב זצ"ל בתארים אלו? התשובה המיידית קשורה אמנם למישור הארגוני, אך יש להבין יותר, שכן בתוך תשובה 'טכנית' זו, מסתתרים הסבר וכוונה מעמיקים הרבה יותר.

כידוע, טרם שובו לארץ ובואו לירושלים, עוד בהיותו בגלות לונדון, עסק הרב בהקמת תנועת "**דגל ירושלים**" התנועה שאמורה הייתה לתת את הנדבך הנוסף - הנדבך הרוחני לפעילות הצינונית. אחת ממשיותיה העיקריות של התנועה הייתה הקמת "**הישיבה המרכזית**" ולשם כך יצר הרב את הבסיס הארגוני שנקרא אז בשם "**מרכז הרב**".

היה זה חוג של מספר תלמידי ישיבות ירושלמיות שהתכנסו יחדיו, כדי לשמוע מפיו של הרב שיעורים בהלכה ובאגדה, וכן בענייני המצוות התלויות בארץ מתוך התלמוד הירושלמי, וכמו כן שיעורים בספר "הכוזרי" לרבי יהודה הלוי וב"שמונה פרקים" לרמב"ם.

הרוח החיה והדמות המארגנת של החוג הזה (ה"מרכז") היה הרב יצחק לוי תלמידו מתקופת יפו ואשר שימש תקופה מסוימת כשוחט במושבות עקרון וגדרה. ובשובו לירושלים הקים את "**ישיבת המשתלמים והמצטיינים**" ובחירי תלמידיה היו הגרעין האנושי שהתכנס סביב הרב בירושלים.

באיגרת מחודש כסלו תרפ"א (1921) כותב הרב זצ"ל

מירושלים לבנו היושב בשויץ כי:

...התחילו איזה מצעירי הישיבות לבוא לשיעור שאני אומר בערך כביפו, בסירוגין הלכה ואגדה... איני יכול להאריך ולספר בכל זאת יש בזה תועלת בע"ה... (איגרות הראיה ד, איגרת א'עד).

גם העיתון "שערי ציון" (כסלו תרפ"א) במדורו "ידיעות תורניות" כותב כי:

מספר ידוע מחכמי הישיבות המצוינים בעירנו התאגדו לשם התפתחות בלימודים התלמודיים... והתאגדות זו תועיל להרבות את היצירה הספרותית התלמודית...

כאן המקום לפרט שמותיהם של כמה ממשותפי השיעור אשר ברבות השנים נתפרסמו ויצא שמעם רבים: הרב מרדכי יהודה ליב זק"ש (חתן הגרי"מ חרל"פ) הרב רפאל הכהן קוק, הרב יצחק רזנטל ועוד.

'לחיים של יצירה'

כפי גודלה ואורכה ככתובים מסתבר ש"הרצאת הרב" נמשכה שעה ארוכה.

בטרם נפרט בתמצית בלבד את תוכן ההרצאה, ראוי להביא דברים שנדפסו (רק?) במהדורה הראשונה של אותו ספרון "הרצאת הרב" וכך נכתב שם:

המרכז - הוא הגרעין להגשמת השאיפה של יסוד "הישיבה העולמית"... פעולות החינוך... תיערכנה מתוך מזדעות לערכה של התקופה כתקופת גאולה... ועד החוג יפצל את תחומי היצירה האינטלקטואלית... בין חברי החוג בהתאם לכשרונם האישי...

בפתח הדברים אשר באותה חוברת קורא הרב לשומעיו לשאוף ל"**חיים של יצירה**" וכדברים ברורים הוא מתאר את:

...גלי התחיה הלאומית הולכים וסוערים... וכח גדול רוחני צפון הוא בכס - אחים יקרים תופשי התורה אשר בארץ הצבי... מוכרת הוא להראות את פעולתו על תחיית עמנו בארצנו הקדושה... מוכרחים אנו להרים דגל של יצירה רוחנית חיים של יצירת קודש של מפעלים טובים וקרובים לנו בפנינו ובלבבנו, חיים המביאים ברכה ותועלת לנו ולעולם כולו...

שמא נאמר: מה חידוש יש בקריאה זו? אומר הרב:

חשובה היא היצירה הרגילה שאנו עסוקים בה, כל הלכה מתבררת, כל פלפול ישר, כל דרשנות הגיונית... וכו'... אבל התקופה הזאת שאנו חיים בה, המון המעשים הרבים ההולכים ונהיים בחיי עמנו הלאומיים והחברתיים, בחיי

מלאכת התיקון' הזו - כאמור מלאכה של בנין היא, וכבנין החומרי כן גם הרוחני עליו להיות בבחינת 'בנין התורה לדורות'.

השלמת ביאורי הגר"א לשולחן ערוך

הרב ממשיך בהרצאתו ומציע בפני שומעיו, אותם תלמידי החכמים המצויינים שבירושלים להשלים, לפענח ולהסביר את ביאורי הגר"א לשו"ע.

...הענק הגדול אשר שלחו ד' למחיה לישראל ולעולם בדורות האחרונים - היתה כל מגמת חייו לרומם את הדורות הבאים שלא ילכו הלך וירוד על ידי התרחקות מהמקור... והתמסרות יתר לתוך השפעת האחרונים.

יש לדעת כי ביאורי הגר"א לשו"ע, הנלמדים מפני קיצורם, רק בחוג קטן של הלומדים וכדי ללומדם ולהביאם לחוגים רחבים ביותר, עליהם להיות כתובים בהרחבה כרוחב 'מוטת הכנפיים' של התורה, זאת כדי לשנות ולהחזיר את העולם הרוחני שלהם אל המגמה האמיתית של הקשר עם המקורות הראשוניים. כשאר הנושאים בהרצאתו של הרב אף עניין זה של ביאורי הגר"א, מקיף וראייתו רחבה ביותר - ובשורות האלו אין די מקום להרחיבו כראוי לו, ונסתפק רק באזכורו.

האציקלופדיה התלמודית, ספרי המבואות, ועוד

כל שאר התוכניות שהובעו ב"הרצאת הרב" נבעו מתוך ראייה רחבה ושלימה של שילוב התורה בבניינה של הארץ. הרב יוזם כתיבה תמציתית של נושאים וערכים תורניים אשר לימים תיקרא 'האציקלופדיה התלמודית' הוא מבקש לחבר ספרי מבואות לתלמודים ולמדרשים, להשלים את אוצרות הפירושים דוגמת 'השיטה המקובצת' ועוד.

הרב מתרגש ומרים קולו, וכרמב"ם בשעתו (כ' בטבת!) אשר ראייתו ויצירתו היו תמיד בראייה כוללת של כל התורה כולה, אף הרב זצ"ל סוקר הכל ואומר:

עיקר הכל הוא להתעלות לעבודה ליצירה ולמעשה, ליצור דברים שהתועלת הרוחנית שלהם תהיה מורגשת לנו ולהעולם, אז יתחברו יחד עובדי הקודש ועובדי החול, וזה על זה ישפיע אורו ועוזו קודשו ותפארתו, ותחל אור גאולה, הבאה מתוך תחיה שלימה...¹⁴

החול והבניין המעשי... קוראים אותנו למעשים כבירים של קודש, ליצירות כלליות שהם קרובים לנו...

משמעות הדברים היא כי דוגמת המעשה הציוני היישובי יש לתת ביטוי בעולם הרוחני על ידי יצירות ספרותיות מקיפות ושלימות, ברוממותה של תורה... וכימים מקדם צריכים תלמידי חכמים להיות בוני עולמנו ומייסדי...למוסדי דור דורים בבנין התורה.

'סדרי עבודות גדולות ענקיות'

מין הרב זצ"ל, היה מודע לצורך בתרגום המעשי של העקרונות עליהם הצביע. על כן יחד עם העקרונות עבר ותיאר בכל רוחב הידיעה את העניינים המעשיים. הוא מציע בפני השומעים פרטים ברורים על כל אחת מן העבודות הגדולות אליהן הוא קורא. בתחילה אינו חושך במילים ונוגע במציאות העגומה, לדעתו, של התורה שבעל פה. הוא קובע כי:

במשך הדורות והזמנים הלכה השפעת הפוסקים ונתרחקה אצל רבים, מהמקור היסודי, [היינו] מהתלמודים בעצמם, הבבלי והירושלמי, במקורם... יצאו מכלל זה רק גדולי הדורות... אבל בהמון הלומדים, וגם בחשובים שבהם נעשו התלמוד והפוסקים לשני דברים שרק מגע קלוש יאחדם יחד... על התוצאות הקשות היוצאות מזה כבר עמד הגר"א והאיר עיני ישראל...

'הלכה ברורה ובירור הלכה'

על כן, כיצירה התורנית הראשונה, קורא הרב:

...לעבודה של מלאכה גדולה העומדת לפנינו, [והיא] לתקן את הפירוד הזה, להרגיל את העולם הלומד שלנו - בסדר לימוד מיושר, המעמיד את הפוסקים והתלמודים במערכה אחת, מחוברת ומאוגדת יחד. [ולשם כך]... לסדר על שני התלמודים את ההלכות של הפוסקים... בלשון של המקור של הפוסקים ולהציבם עמוד על עמוד...

והרב מוסיף ומסביר:

כי לא די רק במלאכה זאת... [פי] את הבניין הגדול הזה צריך לשכללו עוד ב"ביאור [בירור] הלכה - וכמובן גם כאן הוא הולך ומנסח כללים לאתגר הזה ואף פורטם לדוגמאות ויסודות לכתיבה. על השומעים, ואף עלינו הקוראים, להבין כמובן את מהות וערך היצירה הזו, ואשר לדעתו יש ליצור אותה דווקא בתקופה המתוארת,

ואכן, מין הרב עצמו משיב וקובע כי:

יצירה ענקית כזאת. תתן הוד והדר על תופשי התורה בא"י וידע כל עולמנו את ערכם החשוב... שכן יצירת המופתים הזאת תועיל לדורות ליישר את שבילי תורתנו הקדושה, שהוא רוח עמנו ואור חייו... ויחד עם זה נוכל להתגדר עימה בשכל טוב ובבינה ישרה...

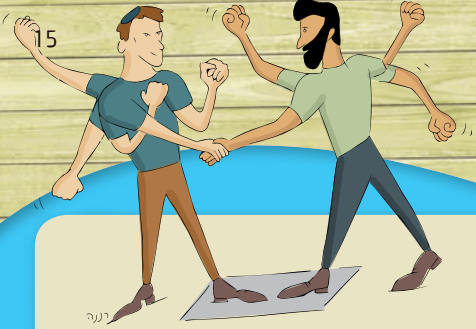
14. 'דעת לנבון נקל' כי ברוך ד' הולך החזון ומתגשם לנגד עינינו: יצאו עד תתה לאור למעלה מעשרים מסכתות הש"ס עם "הלכה ברורה ובירור הלכה". כן נכתבו ונדפסו ספרי הפיענוח לביאורי הגר"א לשו"ע א"ח, אבן העזר וחושן משפט עם 'באר אליהו' ו'ברכת אליהו', ויותר משלושים כרכי האציקלופדיה התלמודית, ספרי מבואות וכו' ועוד מעט 'זמלאה הארץ דעה את ד', כמים לים מכסים'.

באור צעיר

בראי"ה ובהתבוננות פנימית

16 זיב השנים או האג?!

על פירוד
ואחדות
(חלק ב)

אבל - אליה וקוץ בה, אם כל צד יעמוד רק על שלו - ההפסד יהיה כפול, כך שיווצר מצב בו במקום שכל אחד יתן משלו - הוא יתרכז בשלילת האחר:

"וְכָל בְּעַל כַּח... מְלֵא הוּא רַק מְרִץ... לְשִׁלְיִתּוֹ שֶׁל הַכַּח הָאֲחֵר..." (אורות התחיה יח' עמ' ע')

הפתרון הוא בגישה. צריך להגדיל את המקום לעוד כוחות ודעות, ולהיבנות ביחד כמו:

"אֲבָנֵי הַיָּסֵד גְּדוֹל שֶׁלָּךְ מִתְחַבְּרוֹת יַחַד לְבִנְיַן אֶחָד עֲנִיקֵי וְשָׁלֵם" (מאמרי הראי"ה עמ' 12).

החיים מורכבים ומצריכים מאיתנו גם את העדינות וגם את הגבורה; המעשה, ולעומתו - הרוח. "זאין דבר שאין לו מקום".

התורה מלמדת, והמצוות מדריכות לאיזון ולבנין גדול שכזה.

"הַתּוֹרָה... שֶׁמְכַלֶּלֶת... אֶת הַכֶּלֶל כּוֹלֵו וְאֶת כָּל פְּרָטֵי, הֵיא הַתְּרִיס בְּפִנֵּי הַפִּירוּדִים" (אורות ישראל שם).

מוזמנים לשאול ולהגיב בכל עניין.
omerymh@gmail.com עומר דוידוביץ

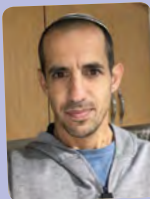
חבר שאלני פעם: למה בעם שלנו, אנחנו גם בעד הסכם שלום וגם נגד הסכם שלום, גם בעד כלכלה סוציאלית וגם בעד קפיטליזם, ובין שנים ישנן שלוש דעות?

"רְבוּעֵי הַצְּבִינִים הַשּׁוֹנִים... כְּלוּלִים בְּיִשְׂרָאֵל בִּיחָד... מֵתוֹךְ כֶּף הַם עֲלוּלִים יוֹתֵר לְפִירוּדִים וּמַחְלֻקוֹת..." (אורות ישראל פ"ח ה' עמ' קסט)

התשובה היא שכיון שישראל משקפים את השלמות האלוקית - הם לא יכולים לבטא רק צד או ערך אחד. אלא את כל התמונה השלימה. לחיות את כל הערכים באיזון הנכון: החירות והשוויון; הרוח והיופי החומרי. לכן לא מספיקות לנו כמו באמריקה רק שתי מפלגות (רחמנא ליצלן), כי כל יהודי הוא מנהיג. בגלל הגודל שלנו, בא האתגר.

בכיתה שבה כולם מסכימים כל הזמן, פעמים שזהו רק "שלום טכני", פשוט משום שאין מתמודדים לדרך אחרת. ואילו חברה רווית דיונים וויכוחים, היא בדרך כלל חברה של אנשים חכמים ובעלי יכולת הנהגה.

אורחים לשבת

יוסי רוֹסוֹ, מייסד ועורך העלון "עולם קטן"

את נגיעות המהפכה הראשונות של מה שמכונה 'תורת הרב קוק', זכיתי לחוש כתלמיד של מו"ר הרב יעקב פיינגבוים במכינה ב"קשת".

הרבה לפני שהבנתי משהו משיעורי 'אורות' שלפני חצות הלילה במכינה, הבנתי שחיי קיבלו תפנית מהאור המקיף שזכיתי לחסות בצילו.

את ההכרח לגעת בתורת הרב, הרגשתי כעשור וחצי לאחר מכן, בימי 'עסקת שליט' - שם התחדד הדבר כמה עם ישראל זועק לביורו נוקב ומלא אהבה וחכמה על היחס בין הפרט לכלל.

מאז אני זוכה לפתוח את היום שלי בקריאה ולעיתים גם בלימוד בכתבי הראי"ה קוק זצ"ל.

לעיתים - הדברים מושיבים בראשי הדל מחשבות גדולות על הכלל - צרותיו וישועותיו, ויש בקרים - שדבריו העצומים גרמו לי לכתוב פתק אהבה לאשתי.

יהי רצון שבכל מעגלי עם ישראל - נזכה ללכת, ללמוד ולעשות את דברי "התורה הגואלת" שהצדיק הזה הביא לידי ביטוי בדורנו.

חידה ?

היכן משכנה של 'אדמה קדושה' בפרשתנו, היכן עוד בארצנו - 'אדמה קדושה' הוזכרה? ומה שם ספרו של מן הרב זצ"ל - אשר ב'קדושת הארץ' עוסק?

פתרון החידה הקודמת:

- * עיני יצחק אבינו - 'כהו מראות...'
- * ועיני יעקב אבינו -
- 'ככדו מזוקן לא יוכל לראות...'
- * התופעה - אי יכולת 'הראיה' - כינויו של הרב זצ"ל

שים את העסק במרכז

PERI NETWORKING

פרויקט ששם את המשרד שלך בלב העסקים

החל מ- **129,000 ₪**

7% תשואה מובטחת

מחפשים משרד במיקום מרכזי? פרויקט המשרדים PERI NETWORKING, שם אתכם בלב העסקים החדש של ישראל ומקרב אתכם לכל מה שאתם צריכים. הפרויקט נמצא בסמוך לצירי תנועה מרכזיים וצירי הרכבת הקלה. במסגרת הפרויקט היצע משרדים החל מ-14 מ"ר.

*5066

PERI NETWORKING
SUCCEED TOGETHER

ביצועים
מוסיפים אור

בכפוף לתקנון החברה

'בית הרב' | זאת לראי"ה (ע"ר)

רח' הרב קוק 9 ירושלים 9131002. טל' 02-623-2560

www.beit-harav.org.il

beitharavkook@gmail.com

אורות אברהם
מוסיפים אור

רח' גולדה מאיר 7, קומה 1, בית עליאש. נס ציונה

www.orotavraham.com

052-388-3322

timor@eldadperi.co.il

יוצא לאור ע"י 'אורות אברהם' בשיתוף ישיבת ההסדר והגרעין התורני ראשון לציון ו'בית הרב' ירושלים ת"ו

עריכה: הרב יוחנן פריד | עימוד ועיצוב: סטודיו דראור

מדור הילדים ואור צעיר: כתיבה ועריכה: אביטל לוי והרב עומר דוידוביץ', איוו: רננה אנסבכר. ייעוץ פדגוגי - ד"ר רונאל עטייה ('אורות ישראל')